

Ako bi gospoda Gangla vprašali, kako si je mislil svojega junaka, bi nam morda nejevoljno odgovoril: »Takšen je pač, kakršen je!« No, mi bi bili popolnoma zadovoljni s tem odgovorom, kajti potem bi vedeli natanko, pri čem smo, in čisto nič ne bi dvojili več o tem, da je njegov Ciril patološki značaj. Gotovo se nahajajo na svetu tudi taki ljudje, kakršen je Ciril, a ti ljudje so nenormalni, so bolehní. Le kot takega si moremo misliti Cirila po vsem, kar zremo od njega. Ali si ga je pa mislil tudi gospod pisatelj tako? Če je res vedoma in hotoma ustvaril tak patološki značaj, zakaj nam tega ni nikjer namignil? Zakaj nas pušča v negotovosti od konca do kraja? Namesto da reče oče o njem: »Ali Ciril je imel svoje misli, svoje čvrste misli«, rekel naj bi rajc: »Ali Ciril je imel že kot otrok nenavadne lastnosti; imel je že takrat na sebi nekaj, kar me je navdajalo s skrbjo, s strahom« — in zadostovalo bi; občinstvo bi bilo orientovano.

Čudno, da so kritike, govoreč o »Sinu«, omenjale Ibsna, in tudi nam so bili ves čas med predstavo pred očmi Ibsnovi »Strahovi«. To gotovo ni nečastno za gospoda Gangla; kajti da je hotel posnemati, tega ne bo trdil nihče. Edina podobnost med »Sinom« in »Strahovi« je pač ta, da je Ciril v »Sinu« takisto kakor Oswald v »Strahovih« patološka prikazen.

Toda sodijo li taki ljudje sploh na oder? »Zakaj ne?« nam poreče gospod Gangl. Toda zdaj pridemo na glavno hibo, ki jo je storil Gangl, in katere si je znal s tako finim umetniškim čutom izogniti Ibsen; v »Strahovih« Oswald ni glavni junak, on ni tragiška oseba, ampak njegova mati; v »Sinu« pa je osredotočeno vse dejanje v Cirilu, in Ciril je poglavitna oseba od konca do kraja. Kar je Ibsnu sredstvo, to je Ganglu smoter; in v tem tiči napaka, to je pač pred vsem vzrok, da napravijo »Strahovi« povsem drug učinek na nas nego »Sin«. Ciril, kakršen je, nam ne zbuja, kakor smo že rekli, niti simpatij niti antipatij, niti pomilovanja niti mržnje, zato bi moral biti tragiški junak v »Sinu« ali Cirilov oče ali mati njegova ali pa Helena — vsi trije seveda nikakor ne! Najbolje bi bilo menda, da bi se bil gospod pisatelj odločil za Heleno. S primernimi prenarédbami bi se dalo to lahko doseči.

Vobče moramo reči, da je »Sin« lepo delo, pri katerem je pisatelj mnogo mislil, in katero našemu slovstvu ni na sramoto . . .

O drugih predstavah zadnjega časa izpregovorimo na kratko prihodnjič.

Z.

Vladoje Jugović. Slike iz života. Zagreb. Tiskara braće Kralj: 1898. 8° 141 str.

Pisatelj nam je poslal »na strogu kritiku« svoje slike iz življenja, skupljene v eno knjigo, posvečeno g. drju Štepanu pl. Miletiću. Vseh slik je 14. V teh slikah nam riše pisec večinoma prizore iz velikomestnega dunajskega življenja, nekateri prizori pa se odigravajo v različnih pokrajinah hrvaške domovine. Pisatelj ima lep pripovedni talent, in nekatere slike kažejo tudi spretno invencijo pri vsakdanjih snoveh; take so n. pr.: Nočna šetnja, U kavani, Duvna (nuna). Nekateré so pač prisiljene in malo zadovoljé brayca. Take so: Služnik br. 358, v kateri je značaj služnika neverjeten. Po besedah pisčevih je bil že siv, a lépa mlada žena ga je tako razburila, da doma bije svojo ženo, mater njegovih otrok. Tudi slika »Pod nožem« nam ni ugodila.

Najboljše so one slike, kjer pisec pripoveduje objektivno, manj nam uga-jajo one, kjer je sredotočje pripovedke pisčeva subjektivnost. V takih slikah

je naravno tudi slog pisateljev gostobeseden in pri vsem tem temen. Končno treba še omeniti, da je slog včasih maniriran. Tako se prevečkrat čitajo iste besede ponavljane, n. pr. Mir. Mir na moru. Sumrak, in to v dveh vrstah; »Mir — mir« št. 69; Mir. Mir i noć, a nedjeljni počinak. — Tudi aforistično kratke vrste se nam zde afektirane.

R. P.

D. Trnoplesar-Budisvoj. Cvijeće i trnje. Stihovi. U Trstu. Tiskom i nakladom Tisk. Dolenc. 1898. Ozka 8°. 108 str. Cena?

Pesmi diletanta, ki si v svojih prostih uricah krajša čas s pesnikovanjem in izliva v stihe svoje domorodne čute. Poleg dobrega zrnja je tudi mnogo plev.

Hrvaški »Salon«. Na Franje Josipa trgu stoji v Zagrebu nova palača, ki priča svetu, da je naš bratovski narod hrvaški zares stopil v prvo vrsto kulturnih narodov evropskih. Ta moderna palača je »Umjetnički dom«, v katerem so hrvaški slikarji in kiparji sredi decembra m. l. razstavili svoje umotvore. Ne nameravam pisati morda kaknega obširnega estetično-umetniškega poročila — takega poročila tudi ne bi mogel spisati, ker nisem strokovnjak — hočem samo opozoriti čitatelje »Zvonove«, ljubitelje umetnosti sploh in pa rojake svoje na veliki napredek, ki so ga storili Hrvatje na polju umetnosti . . .

Rusi imajo svojega Rjepina, Antokoljskega, Vereščagina . . . Poljaki Siermiradzkega, Vjeruša-Kovalskega, Ajdukiewiczza, Matejka . . . Čehi svojega Brožika, Myslbeka, Hynaisa, Aleša, Ženiška, Vješina . . . Jugoslovani pa do novejšega časa nismo imeli posebno znamenitih upodablajočih umetnikov. Toda sedaj stopa tudi Jugoslovan na dan, in jugoslovanski slikarji in kiparji stopajo v vrste svetovnoznanih svojih severnoslovanskih tovarišev . . .

Ko prideš po visokih stopnicah v krasni »Umjetnički dom«, ko hodiš po njegovih dvoranah, opremljenih povsem po modernem slogu in okusu, ko uživaš plodove čopiča in dleta umetniškega, se od spoštovanja klanjaš genijem, ki so ustvarili toliko in tako divnih stvari, prsi pa se ti polnijo s ponosom in veseljem; saj je vse to delo naših najbližjih bratov! . . .

Sedim na zeleno-baržunasti zofi. Luč prihaja od zgoraj. Premočni in direktni solnčni soj zmanjšuje in slabša bela, pod stekleno streho razpeta rjuha. Pred menoj stoji Valdečev »Genij« iz gipsa. Duša mu hrepeni v višave idealov . . . Toda privezan je! Ponosne peruti so se mu sklonile v obupu, in glava se mu je povescila k tlom. Revež! Jaz pa mislim, da je dobro tako! Največji umetnik ne sme pozabiti, da je sin zemlje, da na ti zemlji žive in trpe njegovi rojaki in soljudje. Izmed ljudi — za ljudi, izmed bratov — za brate! Iz te zemlje, ki je ubogega »genija« privezala nase, je zraslo njemu samemu navdušenje za ideale; na ti zemlji bije tudi njemu kako srce; na ti zemlji je doma ljubezen in altruizem . . . pa tudi sovraštvo in črt . . .

Ali ni ta krasni kip — pendant Bukovčevemu »Ikaru« — nekak »motto« celi razstavi? Kaj drugega predstavljajo vsi umotvori nego — življenje? Človeško je vse, kar občudujemo na teh slikah, na teh plastikah! In vse, kar ustvarja človek, je človeško; pa naj nam kak umetnik upodobi božanstvo samo — najpopolnejši lik, ki mu ga more dati, kaj je drugega nego lik človeški? . . .

Sedem drugam, hodim iz dvorane v dvorano, od slike do slike, od kipa do kipa. Osemnajst umetnikov, med njimi dve dami, je razstavilo 158 plodov svojega duha in svoje dlani. Opazil sem pa takoj, da niso na ti razstavi zastopani vsi hrvaški slikarji in kiparji. Tako n. pr. zaman iščeš slikarjev, patra Medovića in Mašića, in pa kiparja Rendića.